

ВОДИЛКИ ЗА РОДИТЕЛИ И НАСТАВНИЦИ

ДИГИТАЛЕН ОТПЕЧАТОК

Што е дигитален отпечаток?

Дигиталниот отпечаток ги опфаќа сите траги што ги оставаме на интернет: објави, коментари, фотографии, пребарувања, регистрации, па дури и локација. Тој може да биде:

- Активен (свесно објавено нешто)
- Пасивен (собрани податоци без знаење, како колачиња или геолокација)

Колку е важен?

Дигиталниот отпечаток е траен и значаен дел од нашиот идентитет во онлајн светот. Сè што објавуваме – фотографии, коментари, лични мислења, па дури и пребарувања – може да се зачува, сподели или најде години подоцна. Овој дигитален траг често останува дури и ако самата објава се избрише, бидејќи другите корисници, пребарувачи или автоматски системи можат да ја копираат или архивираат.

За младите луѓе, ова значи дека постапките што ги прават денес – дури и ако се направени без лоша намера – можат да имаат последици врз:

- Прием во училиште или стипендија
- Работни можности и интервјуа
- Личната и онлајн безбедност
- Репутација меѓу врсниците, семејството или идни професионални кругови

По што се разликува одговорниот дигитален отпечаток од ризичниот?

Не секоја објава или онлајн израз е штетна по своја природа. Целосно е легитимно да се споделува мислење, да се дискутира критички за општествени теми или да се изрази несогласување со нечија постапка или став. Таквиот критички говор може да придонесе за јавен дијалог и граѓанска свест. Но, разликата се прави во тонот, намерата и целта на пораката. Кога твојата објава се фокусира на идеи, политики или постапки – тоа е критичко размислување. Кога се насочуваш кон личности, навреди, исмејување или дискриминирачки коментари, тоа станува проблематичен отпечаток што може да влијае врз твојата онлајн репутација.

Одговорниот дигитален отпечаток рефлектира зрелост, почит и способност за дијалог – квалитети кои се ценети во секој контекст, од училиште до работно место.

Интернетот не го памти само она што го мислиш, туку и начинот на кој го кажуваш.

ДИГИТАЛЕН ОТПЕЧАТОК твојата трајна онлајн трага

Секое нешто што го објавуваш онлајн – фотографија, коментар, лајк или пребарување – остава трага. Дури и кога ќе го избришеш, тоа може да биде веќе зачувано, споделено или индексирано. Твојот дигитален отпечаток е дел од твојата онлајн репутација и може да влијае врз тоа како другите те перципираат – денес, но и во иднина.

Многу млади не се свесни дека нешто што изгледа безначајно или смешно денес, утре може да им наштети – при аплицирање за работа, при упис во училиште или при градење доверба.

Затоа е важно да се развие свест: интернетот не заборава.

Размисли пред да објавиш. Она што го оставиш зад себе онлајн, може да те следи засекогаш.

Правна рамка и предизвици поврзани со дигиталниот отпечаток во Северна Македонија

Во Северна Македонија, заштитата на личните податоци и дигиталниот идентитет е регулирана преку Законот за заштита на личните податоци, кој е усогласен со Општата регулатива на ЕУ за заштита на податоци (GDPR). Според овој закон, секое лице има право:

- да знае кои негови податоци се собираат,
- како се користат,
- колку долго се чуваат, и
- да побара нивно бришење (право на „да се биде заборавен“).

Што можат да направат младите?

Познавањето на своите дигитални права е првиот чекор. Секое дете и тинејџер треба да знае дека има право на приватност, на контрола врз сопствените податоци и на безбедно дигитално присуство.

Меѓутоа, во пракса постојат предизвици, особено во образованието и младинскиот дигитален простор:

- Многу млади не се свесни дека нивните објави и онлајн активности можат да бидат злоупотребени или трајно зачувани.
- Недостасува системска едукација за дигитална писменост и приватност.
- Некои апликации, игри и мрежи не ги почитуваат стандардите за заштита на податоци.
- Надзорните институции (како Агенцијата за заштита на лични податоци) се со ограничени капацитети за едукација и контрола на странски платформи.

Што можат да направат родителите и едукаторите?

Иако дигиталниот отпечаток е личен, поддршката од возрасните игра клучна улога во тоа како младите го разбираат и управуваат со своето онлајн присуство. Еве неколку практични чекори:

1. Разговор, не контрола

Создадете простор за отворен дијалог. Наместо забрани, разговарајте за последиците од онлајн однесувањето.

2. Бидете пример

Покажете одговорно користење на интернет и социјални мрежи – децата учат преку набљудување.

3. Едуцирајте ги за трајноста на содржината

Објаснете дека сè што се објавува онлајн може да остане трајно достапно, дури и кога е избришано.

4. Поттикнете критичко размислување

Научете ги децата да се прашаат: „Кој може да го види ова?“ и „Како би изгледало ова по пет години?“

5. Застапувајте се за дигитална писменост во училиштата

Работете со наставници и институции за да се вклучи дигиталната етика и приватност во наставните програми.

**ДИГИТАЛНИОТ
ОТПЕЧАТОК НЕ Е САМО
ЛИЧНА ТРАГА**

**тој е дел од правната и
општествената реалност
во која живееме**

